

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ПОГІРШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Загальновідомо, що екологічна безпека регіону, як і країни в цілому, є складовою частиною національної безпеки та сталого розвитку. Придаючи важливе значення питанням екології «Стратегія сталого розвитку Харківської області» (далі Програма) крім окремих заходів передбачає розробку окремих природоохоронних програм на період до 2016-2020 рр., в тому числі комплексну програму по охороні навколишнього природного середовища; програми по питній воді і збереження малих річок; програму поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ), по покращенні стану атмосферного повітря та ін. [1].

Як відмічається в Програмі, так і за даними наших багаторічних досліджень екологічний стан Харківської області характеризується як стабільно напружений.

Особливо тривогу визивають проблеми водопостачання регіону, який посідає 24-е місце серед областей України за забезпеченістю водними ресурсами (1,8% з урахуванням припливу від суміжних територій) та найбільший скид стічних вод у водойми. Тільки в р. Сіверський Донець скидається 828 тис. м³ (15%), більше стічних вод скидається лише в р. Дніпро (25%). За гігієнічною класифікацією води річок Сіверський Донець, Уда, Лопань мають надзвичайно високий ступінь забруднення (індекс забруднення 3) і не можуть використовуватися для жодної з видів водокористування (водопостачання, спорт, купання). Питна вода Харківського міського водопроводу має несприятливі органолептичні властивості (по каламутності, вмісту нафтопродуктів і ПАВ) шкідлива по хімічному складу (містить хлорорганічні сполуки-хлороформ 3-6 ГДК), є епідемічно небезпечною (більше 5 % досліджених проб мали індекс БГКП більше 3, в 6% проб виявлення

коліфаги, періодично виявляється антиген вірусу гепатиту А) та фізіологічно неповноцінною по вмісту фтору. По результатах біотестування вода має токсичні властивості. Програма «Питна вода України» та аналогічна програма по області ніким не виконується, контроль за її виконанням відсутній. Жоден водопровід області не має затверджених проектів зон санітарної охорони, технології водопідготовки застарілі, не впроваджуються нові високочутливі методики і засоби контролю якості питної води.

Другим, не менш важливим середовищем, що впливає на стан здоров'я населення є атмосферне повітря, від забруднення якого в значній мірі вражаються органи дихання. Хвороби органів дихання складають за останні роки 35,6-43,7 % серед інших хвороб, а за показниками смертності вони займають четверте місце [2,3].

За причинами смертності друге місце займають новоутворення. З 2003 р. в області намітилася тенденція зменшення онкозахворюваності і смертності, що можливо пов'язано із зменшенням викидів в атмосферу від промислових підприємств з ливарним виробництвом, більшість яких закрилась. На сьогодні в м. Харкові до 80 % всіх забруднень атмосферного повітря надходить від автотранспорту. Серед промислових підприємств основним забруднювачем атмосферного повітря є Зміївська ТЕС, яка використовує низькосортне паливо і неефективно використовує газоочисне обладнання. Серед населення Зміївського району постійно реєструється найбільш висока в області захворюваність органів дихання. [2].

Контроль за станом атмосферного повітря в м. Харкові проводився на 10 стаціонарних постах і в 192 точках на маршрутних і підфакельних постах по 20 показниках шкідливості. Рівень забрудненості в різних районах міста був різним, сумарний показник забруднення (ПЗ) перевищував гранично допустиме забруднення (ГДЗ) і оцінювався рівень забруднення як недопустимий, а ступінь небезпечності - помірно небезпечний і небезпечний.

Середовищем, де накопичуються всі відходи споживання і де проходить їх знезараження є ґрунт. Дослідження показали, що в м. Харкові чистих територій

немає: 38% за забрудненнями екзотичними хімічними речовинами характеризується як слабозабруднені (відносно безпечні), 46% - забруднені (небезпечні) і 16% - сильно забруднені (надзвичайно небезпечні).

В останні роки особливу небезпеку для навколишнього середовища і здоров'я населення представляють полігони і звалища твердих побутових відходів (ТПВ). За даними Програми [1] в області функціонує 94 санкціонованих полігонів і 704 несанкціонованих звалищ. Різниця між ними майже відсутня: вони не мають необхідної санітарно-охоронної зони до населених пунктів, не мають системи протифільтраційного захисту і утилізації біогазу, накопичують не тільки ТПВ, а й шкідливі промислові відходи. Як наслідок забруднюються підземні водоносні горизонти, фільтрат попадає у водойми, забруднюється атмосферне повітря і ґрунт, виникають пожежі, створюючи загрози забруднення токсичними речовинами повітря в прилеглих населених пунктах.

Утилізація біогазу на очисних спорудах і полігонах може приносити прибутки, і припинити забруднення атмосферного повітря, попередити надзвичайні стани, які двічі виникали на Диканівських очисних спорудах та на Балаклійських, Ізюмських, Чугуївських каналізаційних спорудах.

Харківська область має 1264 потенційно небезпечних об'єктів і займає по цьому показнику перше місце в державі.

Таким чином, екологічна ситуація в Харківському регіоні оцінюється як стабільно напруженою і за оптимістичними прогнозами до 2020 року забруднення будуть зростати і можуть посилюватися катастрофічні екологічні явища. До такого висновку призводять прогнози Програми, невиконання затверджених природоохоронних програм, подальше зниження контролю за природоохоронною діяльністю з боку контролюючих організацій. Особливо насторожують державні програми по скороченню контролюючих органів, обмеження повноважень посадових осіб контролюючих органів, перегляд та скорочення нормативно-правових актів. Рішення історичної Конференції 1992 року [4] в Ріо-де-Жанейро «Повістка денна на XXI століття»

про загрози сталому розвитку світового господарства для Харківського регіону набувають особливу актуальність.

Перелік використаних даних:

1. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року – Харків – 2010. – 111с.
2. Основні показники здоров'я населення та діяльності лікувально-профілактичних закладів Харківської області за 2008-2009 рр. / Харківський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики. – Харків – 2010.
3. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2008 рік. / МОЗ України. Український інститут стратегічних досліджень.
4. Програма дій. Порядок денний на 21 століття та інші документи конференції в Ріо-де-Жанейро в популярному викладенні / Упорядник Майкл Китин – Женева. – 1993.